

KRISTINA HERMANSSON
OCH ANNA NORDENSTAM
(RED.)

RUM FÖR LÄSNING.

Att arbeta med litteratur i förskolan

Lund: Studentlitteratur, 2024 (247 s.)

Titeln på antologin *Rum för läsning. Att arbeta med litteratur i förskolan* (2024), redigerad av Kristina Hermansson och Anna Nordenstam, är en flertydig sådan. Som redaktörerna påpekar i sin introduktion har barnlitteraturen en självklar plats i förskolan och i de olika antologibidragen utforskas detta i förhållande till förskolans läroplansstyrda verksamhet och fysiska lokaler, liksom de litterära rum som själva läsandet ger tillträde till. Det uttalade syftet med *Rum för läsning* är att "visa på några av de många sätt på vilka litteratur och läsning kan ges utrymme i förskolan" och "[t]anken är att lyfta fram olika sätt att läsa och arbeta med barnlitteratur, men också att ge exempel på ett brett spektrum av bilderböcker för att visa på den mångfald som finns" (11). Antologin vänder sig primärt till blivande och verkamma förskollärare och de skilda men alltid litteratur- och praktisknära perspektiv som presenteras är sådana som jag många gånger hört efterfrågas i samtal med studenter och förskolepersonal. Förskolan är ett viktigt rum för läsning i små barns liv, men för att skapa goda förutsättningar för litteraturarbetet finns det flera aspekter att ta i beaktande. Här fyller böcker som *Rum för läsning* en viktig funktion.

Antologin bjuder på tio kapitel uppdelade i fyra teman och en avslutning. Några av kapitlen utgår ifrån analyser av barnlitterära verk, andra ifrån olika aspekter av det praktiska litteraturarbetet i förskolan. Ofta uppmärksammas dock båda dessa dimensioner på olika sätt. De två kapitel som går in under bokens första tema, "Att utforska natur och samhälle i bilderböcker", utgör här ett tydligt exempel. Anna Karlskov Skyggebjerg inleder genom att göra

ekokritiska läsningar av ett antal bilderböcker, primärt Emma Adbåges *Naturen* (2020) och Malin Kiveläs, Martin Glaz Serups och Linda Bondestams *Om du möter en björn* (2021), för att avslutningsvis argumentera för hur barnlitteraturen kan fungera som utgångspunkt för diskussioner om naturen och vårt förhållande till den i förskolan. Därefter använder sig Anna Nordenstam av Elin Johanssons och Ellen Ekmans *Veckan före barnbidraget* (2016) för att resonera om hur bilderböcker kan bjuda in till samtal om ekonomisk ojämlikhet och andra svåra frågor. Men Nordenstams kapitel handlar lika mycket om hennes egna erfarenheter av att som forskare ha läst boken med barn på två förskolor – en i ett socialt utsatt område och en i ett socialt välbärgat sådant. Aktiviteten blev inte som Nordenstam hade tänkt sig från början. Av olika anledningar tog inte samtalen fart, eller så behövde läsningen avbrytas. Också denna erfarenhet, som många av antologins tänkta läsare säkert kan känna igen sig i, kan dock Nordenstam resonera om och dra lärdom av. Läsningar av litterära texter utifrån olika teoretiska perspektiv möter på detta sätt förskolans verklighet. Sådana möten karaktäriserar *Rum för läsning* och är en av antologins stora styrkor.

Någonting som uppmärksammas i antologin är hur förskolan har förändrats under senare år och genom det andra temat, "Att läsa digitalt", kliver *Rum för läsning* in i en högst debatterad samtidsfråga – digitaliseringen av förskolan och barnlitteraturen. Malin Nilsen och Trude Hoel behandlar i varsitt kapitel de olika former som digital litteraturläsning och digitala bilderböcker kan ta. Genom att utgå ifrån intervjuer med pedagoger och videoobservationer av läsaktiviteter synliggör författarna den digitala teknikens möjligheter och utmaningar på mycket konkreta sätt. Hur kan pedagoger och barn förhålla sig till boktjänsternas stora, men ofta svåröverskådliga utbud och flerspråkiga möjligheter? Vad händer med samspelet mellan pedagog och barn om bilderna projiceras på en vägg, eller när en digital inläsning spelas upp istället för att pedagogen själv läser texten? Hur formas lässtunden av interaktiva funktioner och ljudeffekter? Hur ska tekniska svårigheter hanteras? Dessa perspektiv är värdefulla i en tid av stor osäkerhet vad gäller små barns teknikanvändande där inte minst vårdnadshavare, som Nilsen skriver, "är oroliga över det faktum att barn får använda digital teknologi på förskolan och att det ska påverka dem negativt" (80). Säkerligen kan också förskolepersonal känna av denna oro, och de konkreta rekommendationer och underlag för pedagogisk reflektion som går att finna i Nilsens och Hoels kapitel kan då vara till stor hjälp.

Kapitlen under antologins tredje tema, "Att ge läsningen tid, röst och kropp", ägnar sig åt klassiska frågor om litteraturläsning i förskolan och söker ge "olika perspektiv på hur en pedagog kan närma sig bilderboken tillsammans med yngre barn för att göra läsningen mer engagerande och reflekterande" (103). Med utgångspunkt i en läsning av Jens Mattssons och Jenny Lucanders *Vi är lajon!* (2019) diskuterar Heidi Höglund och Katrina Åkerholm först hur existentiella och filosofiska bilderböcker kan utgöra grunden för diskussion. Höglund och Åkerholm argumenterar väl för värdet av att på ett öppet och utforskande sätt diskutera text och bild tillsammans med barn, att dröja kvar i bilderboken utan förutbestämda svar på de frågor som kan dyka upp. Lika väl argumenterar Johan Alfredsson därefter för vikten av att uppmärksamma bilderbokens poetiska dimensioner – däribland rytm, klang och melodi – vid högläsningen för att förstärka och göra rättvisa åt texten och innehållet. Avslutningsvis skriver Kristina Hermansson om dramatekniker som kan användas för att utforska bilderböcker med såväl pedagoger och barn som studenter, såsom att träda in i rollen som en av den lästa bokens karaktärer för att lära känna denna bättre. Tillsammans ger kapitlen flera verktyg att pröva vid högläsning, samtal under läsningens gång och den efterföljande bearbetningen av det lästa.

Temat som avslutar *Rum för läsning* kallas "Att gå ut" och består av kapitel där vi lämnar förskolans egna lokaler för att istället träda ut i det vidare samhället. Med utgångspunkt i ett projekt drivet av Läsrörelsen utforskar Sandra Hillén samverkan mellan förskola och bibliotek, liksom de diskurser om barn och läsning som formar samtidens läsfrämjande satsningar. I Maria Malmberg Wallins, Anna Nordlunds och Maria Wennerström Wohrnes kapitel är det samarbeten mellan förskola, lärarutbildning och museum som beskrivs utifrån en utställning om Emma Adbåges bilderbokskonst på Bror Hjorths hus i Uppsala. Här ges således perspektiv på andra former av lärmiljöer och läsaktiviteter som kan berika förskolans egna, vilket visar på värdet av att få sådana samarbeten till stånd.

Också antologins avslutningskapitel kan sägas vidga perspektivet. Här låter Mia Österlund litteraturen själv komma till tals genom att diskutera bilden av förskolan i bilderböcker. "Kan det vara så att bilderbokens behandling av förskolan säger något både om vad det är att vara barn och att vara vuxen – förälder eller förskolepersonal – i dag?" (211), frågar sig Österlund inledningsvis. Det gör den, kommer hon fram till. Bilderböcker kan "ses som en del i diskursen om förskolan. De vrider och vänder lekfullt på begreppet förskola och

förmedlar visioner om vad barndom av i dag är och kan vara" (233). I en antologi som tar ett brett grepp om förskolans litteraturarbete utgör Österlunds kapitel en passande avslutning genom att helt och hållet vända på premissen – istället för att behandla litteraturen i förskolan behandlas förskolan i litteraturen.

Det som Österlund säger om bilderbokens förskoleskildringar skulle jag också vilja säga om *Rum för läsning*. Antologin bidrar till diskursen om förskolan genom att vrida och vända på hur det går att arbeta med litteratur inom ramarna för verksamheten. De olika kapitlen bjuder på en mångfald av teoretiska perspektiv på litteraturens plats i förskolan, samtidigt som de är tydligt kopplade till läroplan och vardagspraktik. Jämte de förslag på arbets- och tanke-sätt som ges i kapitlen avslutas varje tema dessutom med didaktiska uppslag, vilket ytterligare underlättar införlivandet av innehållet i verksamheten. Utifrån att antologin riktar sig till förskolläraryrket utbildningen och verksamma pedagoger är antologin därtill föredömligt lättillgängligt skriven och kapitlen relativt korta. Detta gör att den har en given plats inte bara i lärarutbildningens kurser, utan också i förskolorna. Kapitlen täcker flera samtidsrelevanta teman och kan också var för sig användas som underlag för diskussion och stöd i det egna litteraturarbetet inom en personalgrupp – även när tiden är knapp och arbetsbelastningen hög. Lättillgänglighet är dock som alltid tveeggat. Några gånger i läsningen önskar jag att redogörelserna för de teoretiska perspektiven, analyserna av bilderböckerna, observationsbeskrivningarna eller resonemangen om arbetssätten hade varit något längre. Men för den som vill fördjupa sig i de olika ämnena efter läsningen finns alltid referenslitteraturen och den korta lista med boktips som avslutar antologin till hands.

Sammanfattningsvis finns det utan tvekan rum för *Rum för läsning*, både i förskolläraryrket utbildningen och i förskolan. Det är en uppslagsrik antologi som genom sin tillgänglighet skulle kunna öppna dörrarna till nya rum för läsning i många förskolor. I tillägg till det som redan sagts är det också glädjande att se att det är litteraturens och läsandets estetiska dimensioner som står i fokus. De olika kapitlen betonar hur bilderböckers form och innehåll kan utforskas på lekfulla och kreativa sätt för att, som det står i antologins baksidestext, "öppna dörrar till fantasin, språket och världen". I den samtida diskursen om litteraturens värde i små barns liv, och i skuggan av den vidare läskrisdebatten, är det många gånger de rent språkutvecklande aspekterna av litteraturen som står i fokus. I *Rum för läsning* framgår det dock tydligt hur språkutveckling hänger ihop med de många andra saker som läsningen i förskolan kan ge. Läsningen kan

väcka ett intresse för berättelser, poetiskt språk och låta oss utforska viktiga, men svåra frågor. Den kan vara ett sätt att möta traditionella, tryckta böcker och den senaste digitala tekniken. Den kan utgöra en mötesplats för barn, vuxna och olika samhällsinstitutioner. Rum för läsning är också rum av möjligheter.

Jakob Olsson
Fil. dr. i litteraturvetenskap
Karlstads universitet